

Спогади очевидців.

*Свідчення Похилець Ганни Петрівни
, 1919 р.н.,
уродженки села Пилипівка
Полтавської області.*

«Я сама родом із Полтавщини з великої родини . В сім'ї жили дід Онисій, баба Наталя, батько Петро, мачуха Олена і 15 дітей - 6 батькових і 9 мачихиних. Взимку 1932 року старші брати почали роз'їжджатися по заробітках. Середній і молодший брат виїхали на Донбас. Старший брат забрав мене, малу 13 – річну дівчину, і приїхав в радгосп «Червоноармієць» на третє відділення радгоспу в село Орловське.

Пожили ми там до літа . Було голодно. Брати стали кликати до себе, на Донбас. Брат, залишивши мене, поїхав. Роботи, як такої, для мене не було. Я возила в поле воду. Але ставало все голодніше. Ті харчі, які видавали в їдальні, ледь тримали на цьому світі. Восени ми переганяли худобу на Дон. Нас, 20 чоловік дітей, набрали погоничами. На місце призначення ми не дісталися: худобу у нас відібрали на півдорозі, а нас повернули додому.

Вижити взимку 1933 року мені допомогла тітка Мотря, яка була самотньою, і зжалилися наді мною.

А по весні, щоб вижити, збирали мерзле насіння бузини, молочаю, варили з нього кисіль. Коли вдавалось вловити коників, ховрахів - то це було велике свято.

Люди вимирали цілими сім'ями. З нашої сім'ї в живих залишились дідусь, я та троє моїх братів.»

*Свідчення Кищенко Ольга Стефанівна
1914 р.н.,
уродженки села Пшенишне
Павлоградського району
Дніпропетровської області.*

Голодомор був страшнішим за війну. Ми під час голоду проживали в с. Пшенише. В нашій сім'ї загинуло від голоду п'ять чоловік. Рік був дуже тяжкий. Людям говорили, що хліб поїла сарана, навмисне морили голодом, все відбирали. Худобу теж відбирали. Коли забивали коняку на фермі, нам по черзі, давали кишки або копита, з них мама варила якесь вариво. Вижили тільки сильніші.

*Свідчення **Огарь Варвара Степанівна**
1901 р.н.,
уродженки села Новочорноглазівське,
Павлоградського району,
Дніпропетровської області*

Мати двох дітей, Миколи (1927р. н.), Олександра (1931). Батьки Варвари Степанівни померли від голоду в одини ден: тато вранці, мама ввечері. Самі дуже бідували. В 1927 році побудували будинок, але жили в одній кімнаті, бо нічого не було. В 1932 році, щоб вижити, збирали мерзлу картоплю та їли. Навесні рвали лопухи, кришили з жменькою муки , заколючували і пекли млинці.

*Свідчення **Борисенка Бориса Івановича** ,
1925 р.н.,
Уродженця м. Харків,*

Жили ми з батьками в 1932-33 роках в м. Харкові. Я пам'ятаю, що мені постійно хотілось їсти. Мама Марія та тато Іван постійно старались як могли мене нагодувати. Тому одного разу, зібравши небагатий скарб – пожитки, вони пішли по селах, щоб замінити їх на продукти. В 1933 році весною, я їх бачив в останній раз. Мене забрав брат батька, Порфірій. Він мені пояснив, що мої рідні померли в дорозі, бо так і не змогли добути продуктів. Важко жити сироті. Нелегко і з батьками в період голоду. Нікому не побажаю таких злиднів.

*Свідчення **Одновол Віра Федорівна** ,
(дівооче прізвище **Настека**)
1926 р.н., уродженка с. Липівки
Верходніпровського району
Дніпропетровської обл.*

Голод пам'ятаю. Ми тоді жили в с. Липівках Верхньодніпровського р-ну. Все забирали активісти, все казали, що в них такий приказ. Якщо щось заховаєш, то ще

гірше - висилали на Соловки.

Діти були в яслах, там їх годували. І нас кормили, давали по 300 грамів хліба.

У нас була ще й корова, її не забрали, а кажуть і корів забирали.

Ми дуже голодували.

А пізніше дядько взяв мене у лікарню працювати, тоді стало легше.

Щоб вижити, ходили збирали все, що можна їсти - очерет, рогіз молодий терли, пекли блини з лободи, щариці.

Бували випадки людоїдства. Батько сина зарубав, зварив і з'їв, сину було років 20. А ще мати дівчинку шукала таку годів, мабуть, 10. Так казали, що її хтось спіймав і з'їв. А нам не дозволяли дорослі гулять по одному, щоб з нами такого не сталось.

Померлих загортали в рядно та й ховали на кладовищі.

*Свідчення **Земляної Ліди Кузьмівни**,
(дівоче прізвище **Середа**) 1927 р.н.,
уродженка с. **Чорноглазівка**
Павлоградського району
Дніпропетровської обл.*

В хаті тиша ...І цю тишу ризонув страшенний крик матері. Єдину корівку - Зірку, яка годувала молоком три сім'ї у родині Середів, вивели з двору, забрали за «продналог».з 12 дітей в живих залишились 4 молодших, які харчувались насінням калачиків, жабами, ховрахами.

Мені було 5 років, але крик матері пам'ятаю всі ці 75 років.

*Свідчення **Семенюк Надії Порфирівни**,
1942 р.н.,
уродженка с. **Новотимофіївське**
Павлоградського району
Дніпропетровської обл.*

Моя мама, **Котова Ірина Максимівна**, приїхала в господарство «18», пізніше його назвали радгосп «Красноармієць» в 1931 році. Коли почали створювати колгоспи-товариства, її батько відвів воли, корів: у них забрали весь реманент. Діти ж розбрелись по всьому білому світу.

І тут страшні 32 – 33 роки. Свій син Глеб, чоловіків племінник Борис, який залишився сиротою після смерті батьків. Мама працювала в їдальні. Порції для дорослих і малих були малокалорійні і невеликі. Люди їли швидко і не могли наїстись. Хліб випікали із суміші, а саме : борошно із ячменю, висівки та колоски щариці. Він був важкий та чорний. Годували робочих неякісними

продуктами, а вимагали роботу з ранку до вечора. Багато людей ходили пухлі від недоїдання і важкої праці. ходили пухлі, бо їли мало – не було чого. Красти боялися, бо знали, що за збирання колосків можна потрапити в тюрму. Страх був сильніший голоду. Вижили і то добре. Життя продовжується.

*Свідчення Михайліної Ніни Никифорівни ,
1928 р.н.,
уродженка с. Ульяновське
Павлоградського району
Дніпропетровської обл.*

Коли від голоду помер батько, нас залишилось п'ятеро. Малі, голодні, мама не знала, як нас нагодувати . Вечір , в хаті немає чого їсти: ні зернинки, ні крихти хліба. Вранці проснулися, щось вариться у горщику. А то трав'яна баланда, заправлена крихтою зацвілої, підгнившої макухи, яку мама принесла з роботи. Їли осоку варену, лободу, ловили в ставку все, що плавало. Виживали, бо дуже хотілось жити.

*Свідчення Михайліна Миколи Тимофійовича ,
1924 р.н.,
уродженця с. Ульяновське
Павлоградського району
Дніпропетровської обл.*

Батька засудили за заховане на городі відро зерна: відправили в заслання будувати канал Волгодон. Сім'я залишилася без годувальника. Але їли, що тільки можна було, щоб тільки вижити. Виживали та переживали ті страшні роки.

*Свідчення Худан Олени Іванівни ,
(дівоче прізвище Гончарова) 1938 р.н.,
уродженка с. Новоіванівське
Павлоградського району
Дніпропетровської обл.*

Моя мама Гончарові Наталія Трофимівна розповідала, що старша її сестра працювала в Павлограді, і так вона годувала своїх сестер та брата. А по сусідству розповідали, що люди старі, а в них була дочка і вона годувала їх, але настав день, що дівчина померла. Та батьки почали її їсти, тому що вони були

голодні. А ще була бречка, яка їхала і збирала померлих людей. І приїхали до старих батьків, які з їли дочку, та питали, де вона, а вони казали, що вони її з'їли. А коли бречка наповнювалась, то з неї висипали в яму померлих людей. Люди усі плакали.

Також мама згадувала, що одна жінка по сусідству убила 11-річного хлопця, який просив у неї їсти, просив тому, що він мав четверо сестер і брата, а мати ходила на базар, щоб купити їжу. Коли мати його вернулася додому, а Михайла не має, то вона з міліцією пішла до Насті, яка жила по сусідству, і її розпитували, чи хлопець був у неї, а вона казала, що не було, але вони побачили голову хлопця, підвішеного над плитою. Ця жінка робила холодець із цього хлопця та призналася, що це вона того хлопця убила.

*Свідчення Кришталь - Лотоцької,
(дівоче прізвище Кришталь) 1937 р.н.,
уродженка с. Новоіванівське
Павлоградського району
Дніпропетровської обл.*

Я часто тривожно згадую спогади своєї бабусі **Кришталь Марії Іванівни (1882 р. н.)**. Вона, мама 11 дітей, жила в селі Ново іванівському. А в 1932-33 роках перенесла страшне горе. У матері голод забрав двох дітей, двох кровиночок – Колю та Аню. Найстрашніше, коли батьки переживають своїх діточок. Найстрашніше, коли діти помирають від голоду – холоду на руках у матері, а вона їм не може нічим допомогти. Люди, не дай Боже і вам перенести цей жах!

Важка доля випала моїй мамі, теж жительці с. Новоіванівське, **Дерус Анні Петрівні (1912 р.н.)** Залишилась сиротою у 7 років, жила з бабусею. Вижила лише тому, що була нянькою у заможних людей. Доброта та старання, працьовитість – ось, що їйось, що їй допомогло.

У 1933 році одружилась. Чоловік працював трактористом в товаристві «18», яке пізніше переіменували в радгосп «Красноармієць». Молоді, здорові, працювали від зорі до зорі, а ходили пухлі, бо їли мало—не було чого. Красти боялися, бо знали за збирання колосків, можна потрапити в тюрму. Страх був сильніший голоду. Вижили і то добре. Життя продовжується.

*Свідчення Гончарук Ганни Максимівни ,
1927 р.н.,
уродженка с. Черноглазівка
Павлоградського району
Дніпропетровської обл.*

Врожай зібрали не поганий, але все зерно відразу вивозили. На кожен двір було накладено «подать», за якою селяни повинні були віддати державі все зерно і всю худобу . Хто противився, того комунари саджали до тюрми. Люди почали голодувати.

Коли копали буряки , дівчата намагалися чи за пояс спідниці, чи в рукав одягу заховати хоч один бурячок. І добре, коли наглядач не помітить, буде ввечері юшка з буряка та мерзлої картоплі. А побачить – судити будуть, поб'ють. На харчі виміняли весь одяг. А весною вже був страшний мор. Люди від голоду падали, як мухи. Відчуття притупились. Ідучі по вулиці, і бачачи як лежать бездиханні тіла, не відчував ніякого жалю.

На їжу ми виміняли останню спідницю, а спідниці з братовою жінкою пошили , розрізавши одну хустку на дві.

Потім ми вирішили тікати до Сибіру. Дороги були перекриті, поїзда ходили забиті людьми . І все ж нам вдалося дібратися до Сибіру. Дякуючи добрим людям, які підгодовували нас в дорозі ми вижили.»

Розділ 2. Дослідження.

Місцевість, де розташоване селище Новоіванівське, має свою історію. Перші письмові згадки про її заселення зустрічаються ще в 1789 році. Заселення цієї місцевості почалося після ліквідації Запорізької Січі. До революції це був невеликий хутір Павлоградського повіту Катеринославської губернії. Про назву села існує така легенда: за давніх часів на горі чи під горбом розкинулося село і не мало це село назви. І ось одного недільного дня зібралися чоловіки і вирішили дати назву селу. Порішили так – хто поставить більше сивухи, в честь того і назвуть село. А було на той час у селі тільки дві вулиці. На одній вулиці переможцем вийшов Іван, а на другій Тимофій. Відтоді і пішли назви: Новоіванівка та Новотимофіївка.

В дореволюційні часи на території нашого села знаходився маєток пана Пизика. Сам пан жив у місті Харкові, а у маєтку господарювали прикажчик і економ. Приїздив пан у свою економію десь раз у півроку, щоб перевірити, як ідуть справи.

Десь у 1895 році деякі селяни викупили у поміщика землю якраз на тому місці, де розташована Новоіванівка. Перші хати побудовані в 1898, 1901, 1903 роках.

В період громадянської війни 1918-1921 рр. на території нашого села побували австро-німецькі війська, війська Денікіна та загони Симона Петлюри, а також діяли більшовицькі партизанські загони під керівництвом В. З. Чорного та О. Друзя, які були розташовані поблизу с. Чорнявщина.

В грудні 1919 року в селі було встановлено Радянську владу. Весною 1920 року Олексіївська сільська рада, до складу якої входило й село Новоіванівське, провела перерозподіл землі між селянами, відібравши її у поміщиків. До 1929 року в селі жило вже декілька заможних селян. Це родини Богдан, Колісник, Колодко, Олійник, Хоменко. А в центрі Новоіванівки жив куркуль Хмара. Саме ці родини найбільше постраждали від наслідків примусової колективізації. Вони разом з дітьми були вислані на поселення до Сибіру.

У грудні 1929 року було створено радгосп, який спочатку знаходився на території с. Орловське, але з осені 1932 року був перенесений в Новоіванівку. А с. Орловське стало першим відділенням радгоспу. До складу радгоспу входили землі теперішнього фермерського господарства МЮД, яке на той час було другим відділенням. В 1934 році МЮД відділився в самостійне господарство. В різні роки радгоспом керували Медведєв, Горілий, Крилович, Некоша, Пивоварник, Поліщук, Соколов, Некоденко, Щербак..., а всього до Великої Вітчизняної війни радгоспом керувало 16 чоловік. Після організації радгоспу “Червоноармієць” населення Новоіванівки почало різко зростати. Новоприбулі жили в старих селянських хатах по 4 сім’ї в кожній. Був гуртожиток, де жило багато молоді. На початку роботи радгоспу не вистачало сільськогосподарських машин. Люди згадують, що перший директор їздив на коні, якого піймав десь у степу.

Але завдяки допомозі держави в 1930 році радгосп отримав 34 трактори, в тому числі і американські “Інтера”, які називали інтернаціональними. На селі

були організовані двотижневі курси для ознайомлення з тракторами. На той час радгосп займався вирощуванням зернових культур і трав. Була організована своя тракторна бригада та ремонтна майстерня. Зараз на цьому місці розташований будинок культури та контора. В 1934 році радгосп отримав чотири машини-“полуторки” “Форд”. Своїми силами селяни побудували конюшню, з часом з’явилися перші комбайни, які тягали тракторами. Косили косами, а в комбайни кидали снопи. Скирдували теж вручну. Люди згадують, як в ті часи їм допомагали червоноармійці. По Центральній вулиці в хаті був обладнаний інкубатор, а на місці, де знаходився хутір пана Пизика, побудували пташник. Також була зроблена олійниця і молочарня.

Не обминув Новоіванівку і голод 1932 - 33 років. На той час був у Новоіванівці добрий і чуйний до людей директор Шинкаренко, який кожного дня заходив в гуртожиток до людей і питав, чи живі ще вони, втішав, щоб кріпилися. В радгоспі була велика їдальня, де кормили всіх робітників чим могли один раз на день. Норма хліба була 300 грам на людину. Запам’ятавсь в той голодний рік жителям села суп із сурги, який нагадував рисовий суп, тільки був червоного кольору.

У сусідньому селі Федорівське під час голоду теж гинули люди, їх було поховано в братській могилі, ось список загиблих

Моляренко Яків Іванович 1913 – 1933

Моляренко Марфа Іванівна 1916 – 1933

Моляренко Михайло Лукич 1929 – 1933

Моляренко Ганна Луківна 1931 – 1933

Таранов Федір Юхимович 1897 – 1933

Таранов Федір Ємельянович 1892 – 1933

Богдан Михайло Тимофійович 1881 – 1933

Богдан Дмитро Михайлович 1922 – 1933

Богдан Явтух Федорович 1873 – 1933

Заворозка Марія Никифорівна 1903 – 1933

Заворозка Любов Іванівна 1928 – 1933

Заворозка Іван Іванович 1930 – 1933

Джижела Павло Родіонович 1897 – 1933

Джижела Галина Павлівна 1920 – 1933

Літвіченко Сергій 1866 – 1933

Сорока Марія і її п’ятеро дітей - 1933

Невпізнана жінка з трьома дітьми - 1933

В пам’ять про тих людей, яких знав, які загинули від голоду, **Богдан Василь Іванович (1928 р. н.)** уродженець с. Федорівське, зараз проживає в м. Красноармійську Донецької області, особисто від себе і своєї сім’ї поставив пам’ятник на кладовищі с. Федорівське Василь Іванович до сих пір підтримує зв’язок зі своїми односельцями, пише, телефонує, іноді приїздить в гості.

Розділ 3. Фотоматеріали.

Пам'ятний хрест встановлений на братській могилі жертв голодомору на кладовищі с. Федорівське

Богдан Василь Іванович, колишній житель с. Федорівське, що разом зі своєю родиною встановив пам'ятний хрест на могилі жертвам голодомору

Богдан В. І. разом зі своїми односельцями

Робочі радгоспу «Червоноармієць» під час обідньої перерви

Новоіванівська СЗШ
Юр'ївський район
Дніпропетровська область

**Матеріали акції
«Колосок пам'яті» до книги
«Голодомор 1932-1933 рр.
на Дніпропетровщині
вустами очевидців»**

Підготувала
вчитель історії
Войтанішек О. В.

2008